

XCII.

1801. jún. 24. Iszló.

Iszlai István és Sándor levele Lázár István püspöknek.

Főtisztelendő Püspök Urunk!

Nem régiben még egy levelünk által tanáltuk vala meg tisztelendő püspök urunkat, melyben instaltunk vala t. papunk facultatioja iránt, mely szerént commu-
niont oszthasson, melyre semmi választ mindezideig nem nyervén, most újabban is kételenítettünk alkalmatlankodni s egyszersmind instalni: méltóztassék főtisztelendő püspök urunk az irt szent végre facultálni, megtekintvén azt, hogy az itten közelebbről tartott parcialisban dicséretesen procedalt, e mellett tartozó kötelessége szerént a sz. zsinatra is kész volna elmenni, ha állapotjának bajos környülállásai engednék. Ugyanis felesége még a télen meghalálozván, nevetlen két gyermekeit oly messze földre menetele s ottan mulatása alatt kinek hadhatná gondviselése alatt, nincsen; nemkülönben házat s házi javait pusztulójára hadni mindenekelőtt lehetetlennek láttatik, de alkalmatosságot is itt, ha volna is módja készpénzzel fogadni, nem tudna, mi sem adhatunk, mert a gyermekek után vadnak Tordára. Hanem jövendőbe egyátaljába közelebb esik a zsinat s akkor kötelességét megjele-
nésével el nem mulatja, addig pedig instálunk alá-
zatosan, méltóztassék főtisztelendő úrnak facultálni
communio osztásra, kik alázatos tisztelet mellett va-
gyunk,

Főtiszt. püspök urunknak

alázatos szolgái

Iszlai István és Sándor.

Iszló, 24-ta Junii, 1801.

Czím: Főtisztelendő Lázár István úrnak az erdélyországi unitáriusok nagyérdemű püspökjének, stb.

Árkos.

I. o. miss.

XCIH.

1801. júl. 10. körül. Kolozsvár.

Gyergyai Mihály koll. pénztáros felszólítása P. Horváth Ferencznéhez.*)

Méltóságos Úraszszony! Nékem jó Méltóságos Aszszonyom!

Kötelességem szerint ezelőtt küldött levelemben is jelentettem, hogy a néhai mlgs *Horváth* Miklósné úraszszony halálával a mlgs asszonyra általszállott 2000 mforint capitalisnak interese az eltölt április holnapnak 21-kén 240 mforintokra nevedtenek, melyet a mlgs asszony az osztózás alkalmatosságával magára vállalt vala, nekünk pedig terhes költségeink vannak, nevezetesen a kollégium újonan elkezdett építése, melyet a künn heverő restans interesek be nem jövelele mia, kölcsön, interesre felvett pénzzel is kellett vinni. Megtekintvén tehát a mlgs asszony is terhes környülállásainkat s a megírt restans interet kezem alá haladék nélkül beküldeni ne terheltecsék, hogy én is a consistorium végczése s nékem kiadatott parancsolatja szerint ne kételenithessem törvényesen mind a capitalisnak, s mind a restans interesnek felvétele iránt procedálhatnom; mely azt tartja, valaki esztendő és három hónapok alatt az interest bé nem

*) V. ö. Lázár István püspök alább jelzett elismervényét.

tizeti olyan debitorokon a capitalis interesével együtt felvétetni el ne mulassam, ha különben cselekedném a magaméból megfizetni tartozom Mindezekre nézve újra instálom a mlgs aszszonyt, hogy ezeket elkerüljük, a megnevezett interest kezem alá békülden el ne mulassa, mely kérésem mellett vagyok,

a mlgs aszszonynak

alázatos szolgája

Gyergyai Mihály, m. p.
collegii perceptor.

A levél végén: Lázár István püspök sajátkezü elismervénye az említett 2000 mfrt. után járó 240 mfrtról, melyet 2 évi kamat fejében *Horváth* Ferencznétől átvett: Maros-Vásárhelyt, 1801. július 10-én.

S. o. miss.

XCIV.

1802. jan. 14. Kolozsvár.

Körmöczi János levele Simén Györgynek.*)

Méltóságos Úr! Gratosus Patronus Uram!

Molnos Dávid seniorunk aránt a méltóságos úrnak maga kinyilatkoztatását alázatosan köszönöm, meg is esmérem a hozzám bocsátani méltóztatott levelében előadott okok fontosságát és azok mellett is kitetsző jószívűségét a méltóságos úrnak. Már ugyancsak a generale consistorium által valamennyiben superáltatott ez a dolog, mivel ő kirendeltetett kissolymosi mesternek s rövid időn el is megyen és ennélfogva talán megszabadúl. Én magam is, nem lévén bizonyos kirendeltethetése aránt, csak úgy bátorkodtam vala írni és oly feltétellel, hogy sub titulo eo, hogy már pap, talán megmenekedhetik, de már actualitást consequált

*) A levél borítékja elveszett.

s talán még jobb. Azonban, ha háborgatni találnák, élünk a méltóságos úr által ajánlott méltóságos Daniel urakhoz folyamodó segedelemmel is. Az assignált ser-tést a méltóságos úr gratiájából praefectus Margitai úr béküldötte: alázatosan köszönöm a méltóságos úr gratiáját. A generale consistoriumra az idegenek közül csupán procurator *Nagy Mihály* úr, mint Gálffi úr személyese jelent meg; az esperestek közül *Szolga, Kontz, Kováts, Gálfalvi* és *Batzó* uram. Differentia kevés volt. *Sebe* János uram f.-rákosi pap leve, helyébe rendeltetett academita *Fodor László* uram. A cassát illető dologban e lön a határozás, hogy a status levelelei registráltassanak *Pákei* János professor, *Nagy Zsigmond* és általam, s azután dolgoztassék ki a status activus és passivus. Tisztelem alázatosan a méltóságos asszonyt és kisasszonyt feleségemmel együtt, a ki az újesztendőt viszont szerencsétlétvén, gratiájában ajánlott, alázatos tisztelettel vagyok,

a méltóságos úrnak,

alázatos szolgája

Körmötzi János, m. p.

Kolozsvár, 14-dik január, 1802.

P. S. Mlgs *Horváth* Miklós és *Dániel* Elek úrfiék frissen vagynak és tisztelik a méltóságos urakat.

S. o. miss.

XCV.

1802. febr. 17. Kolozsvár,

Bartha Mózes levele **Thorotzkay Mihálynak**.*)

Méltóságos Főcurátor Úr! Igen kegyes jó Méltóságos Uram!

Minémü nagy sebet ejtett az Mindenhatónak keze ezen nemes hazában lévő unitárius statusunk politi-

*) A levél borítékja elveszett.

cusi testén, méltóztatik a mlgs főcurátor úr a tiszte-
lendő consistoriumnak a mlgs úrhoz tett alázatos tudó-
sításából igen kegyesen, de azt tartom érzékeny szo-
morúsággal, megérteni, hogy azt is minemű rendelé-
sek tétettek, azon leczkékkel, melyeket tőlünk elra-
gadtatott, kedves és igen hasznos rectorprofessorunk
néhai tiszteletes *Pákei József* úr eddig tanított, további
tanítása iránt. Ezt tehát szükségesnek megírni s an-
nak olvasásáról a mlgs úrnak megszorodó szívét
terhelni nem látom, hanem már azon kell töreked-
nünk, hogy szenvedett, sebünket valahogy s valakivel,
ha épen hozzája nem hasonlóval is, mert a most lehe-
tetlen is, báresak közelítővel orvosoljuk, ezutánra pe-
nig omnimodo készítsünk embereket, a kiket ilyen-
véletlen változásokkal elővehessünk. Úgy hallatik a
magyarországi diaeta május eleitől őszre halasztatik,
azért a mint mondják, hogy addig a változások a
melyek bé akarnak hozattatni a jurisdictióknál s
directióknál próbáltassanak meg és osztán post pro-
bam diaetaliter canonisáltassanak. Egy bécsi levélből
olvasom, hogy minden kérdés alatt való dolgok nagy
titokban vagynak. A Gubernium lakhelye iránt is a
dolog, a kiknek kezén kellett megfordulni már meg-
fordult és a királyi felségnél vagyon, micsoda kime-
netellel a legnagyobb kétségek között vagyon. Azt
is beszélnek, hogy újra háborunk leszen a prussussal,
együtt fogva ezután a francziákkal a dolgot, a kik-
nek u. m. a burkusoknak úgy hirlelik a muszka lesz
assistense, Isten tudja, hogy lesz, mint lesz? Most kül-
dök két újságot u. m. a 10-diket és 11-diket, Augus-
tinovics úrnak egy levelével. Az ezelöttieket Margitai
uram egy csomóban mind elvitte volt. Monakónak s
minden más ecclesiasticus és studiosus fundusoknak

kótya-vetyéztetése contramandaltatott, melyből azt akarják némelyek kihozni, hogy az eltöröltetett szerzetek visszaállíttatnának, mely az újságok szerint a praemontraensisekre, cysteritákra és benedictinusokra nézve (kiknek jószágaik jövedelme egy millióra alkalmasint felmegyen) már meg is esett. Feleségem, fiam, vőm, leányom a méltóságos urat s velem együtt a méltóságos aszszonyt és kisaszszonyt alázatosan tisztelik, a méltóságos úr tiszteletéhez reménlem leszen szerencsém 4-a Martii, mely hogy el se múlt, ha csak a méltóságos úr egészsége veszedelmeztetése nélkül kijöhet házától, óhajtva kívánja ide való közönységünk, de ugyancsak magát a veszedelemnek ne exponálja a méltóságos úr, Magamat kegyességében alázatosan ajánlván örökös tisztelettel vagyok a

méltóságos főcurator úrnak,

Kolosvár, 17-a Februarii, 1802.

alázatos szolgája
Bartha Moyses, m. p.

S. o. miss.

XCVI.

1802. márcz. 2. Torda.

Bordí József levele Sínén Györgynek.

Kedves Méltóságos Úr, nékem igen jóakaró Patronus Uram!

Mely szomorú hírt mond ezen néhány rendből álló levelem: mert nem tudom újság leszen-é, vagy nem

ezen levelembe záratott szomorú történet, hogy tudnia illik tiszteletes *Pákei József* professor urunk februáriusának 20-dik napján kiköltözött az élők közül.

A mlgs úrfiakról sokat nem írhatok, mivel egészségök friss vagyon; de változóra igen nagy szükségük vagyon, mert [...]niknek erősen elszakadtanak.

A mlgs úr a mint levelibe látom, parancsolt Sz.-Királyra egy fél véka szilva felől, de még semmi módon bé nem tudtuk hozatni, sem fát nem tudunk hozatni a collegiumba, holott már mind megvették, csak az úrliak vagynak hátra, sem pedig a gazda aszszonynak nem akar búzát hozni, a gazda aszszony pedig fenyeget, hogy pénzen vett kenyérrel nem tart. Ezeknek jelentése mellett tisztelvén, maradtam

a mlgs úrnak,

alázatos szolgája
Bordi József,

Torda, 2-da Martii, anno 1802.

Czím: Az úrnak méltóságos Sárdi *Simén György* úrnak stb.

Ke[lementelke.]

S. o. miss.

XCVII.

1802. jún. 28. Toroczko.

A zsinati főtanács felszólítása *Simén János*hoz a főtanácsí gyűléseken való megjelenésre.

Méltóságos Úr, nekünk az Úrban igen kedves Atyánkfia!

Főconsistoriumunknak e mostani közönséges zsinati gyűlés alkalmatosságával torotzkai eklézsiánkban

mái napon tartott ülésében vizsgálóra vétetvén, ha volnának-e a külső rendből minden környékeinkben elégséges számmal főconsistoriumunk rendszerént való tagjai? azok közül valónak lenni találtatott a mlgs úr is. Melyet ezennel oly atyafiságos bizodalommal kivántunk a mlgs úrnak tuttára adni, hogy requiráltatván maga idejében előre, közönségünk s eklézsiánk ügyes-bajos dolgainak igazítása aránt való tanácskozás végett az esztendőnként rendszerént kétszer tartatni szokott főconsistoriumunk gyűléseiben megjelenni Istenünkhöz s vallásunkhoz tartozó buzgó kötelességének fogja tartani. Továbbá állandóúl maradtunk a mlgs úrnak,

Költ az unitarium főconsistoriumból,

Torotzkón, június 28-dikán, 1802.

az Úrban szerető atyafiai

Lázár István, m. p.

praeses.

Nagy Zsigmond, m. k.

generalis notarius.

Czím: Illustrissimo domino *Joanni Simén* de Sárd, etc.

Ex officio.

Sárd.

S. o. miss.

XCVIII.

1802. nov. 2. Torda.

V. Szász Mózes levele Iszlaí Sándornak.

Méltóságos Úrfi!

Tartozó kötelességemnek esmérem minden lehetséges úton, módokon a mlgs úrfihoz vonzó hívségemet kinyilatkoztatni. Tudom is egyszersmind, hogy legna-

gyobb kedvességet találok a míg nem mindennel köz-
elme-futtatásokkal, melyek nevető ajakak közül cse-
pegtetik a legfinomabb igazságokat, a minemű ez is,
melyet egy titkos könyvben tekintett barátomtól új-
ságban nyervén, eredeti mivoltában a mlgs úrfinak
alázatosan ajánlok ily renddel:

„Egykor kérdi a kis galamb-fiú az annyától:
ugyan anyám, mire nézve neveztetik a sas madarak
királyának? az ő nagyságára nézve-é? Nemcsak, fe-
lel az öreg galamb, hanem sebes tekintésre és éles
nézésére nézve, mellyel a legnagyobb felhőkből is ki-
látja a tengerben úszkáló halacskákat, utoljára nagy
erejére és mindent okos előre való ellátására nézve.
Ezek, úgy-é szép tulajdonságok? de ezeknek minden
érdemeket megmucskolja az, hogy megöli a nálánál
kisebb madarakat, -- mert ládd-é ez a királyoknak
czímerek “

Ezek mely szentségtörő szók légyenek egy nagyra
vágyó choleriának meghódolt jobbágynak ajakai kö-
zött, magokból kinézhetni, de tudom én azt, hogy
nem Argusra bízam ezen féltő marhák őrizetét. Vajha
még eddig ismeretlen dolgot írhattam volna itten a
mlgs úrfinak. Mihelyt az írásra bővebb időm leszen
egy bizonyos Kurirnak létével, egy különös meg-
gyónást is fogok ajánlani, amely az olvasást min-
denek felett érdemli. Ezek jelentése mellett, midőn
alázatosan tisztelném, maradtam a mlgs úrfinak,

Thordán, 2-dik 9-bris, 1802.

alázatos hív szolgája

Vargyasi Szász Mózes, m. p.

Czím: Az úrfinak, iszlói méltóságos *Iszlai Sándor*
úrfinak stb. *Iszló.*

XCIX.

1803. aug. 15. Kolozsvár.

Lázár István püspök levele P. Horváth Ferencznének.

Méltóságos Asszony, nékem Méltóságos jó Asszonyom!

Épen nem lehet kétségben hoznom, hogy a mlgs asszony bölcsen ne emlékeznék a maga és mlgs férje, mlgs *Széplaki P. Horváth* Ferencz úr között lévő házassági szövetségre nézve F. Sukon esett megbékéllődésről, az én és tek. *Bartha* Mózes úr, mindkét részről arbitrált regiusok subscriptionkra és pecsétink alatt a fennebb mult 1799-dik esztendőben, Boldogasszony havának 21-dik napján költ compositionalis levélnek a tiszt. mlgs urat és a mlgs asszonyt a köztök levő házassági szövetség kölcsönös kötelességeire nézve egyaránt kötelező hét pontjaira, s ezeket követő bérekesztésre. Azért is én azon compositionalis levél egész foglalatjainak előadásával, a mlgs asszonynak alkalmatlan lenni nem kívánom, hanem az abban fundáltatott hivatalbeli kötelességemnél fogva ezennel tudtára adom a mlgs asszonynak tiszt. mlgs férje előmbe nemcsak szóval, hanem levele által is terjesztett panaszait, s azok orvosoltatására velem közlött elintézése szerént való requisitióját következőkben, tudnia illik:

1-mo közönségesen is állatja aztat a tit. mlgs úr, hogy a mlgs asszony azon nevezett compositionalisnak a mlgs asszonyt kötelező minden pontjait nemcsak egyszer s kétszer, hanem sokszorozva is

minden tartózkodás nélkül vakmerőül megszegte volna, e mellett pedig ilyen állatása nyilvánosítására

2-do kinevezte a tit. mlgs úr a mlgs aszszony-nak holmi tetteit is, praetendálván azokat az említett compositionalis pontjai ellen valóknak, aminémüek t. i.

a) hogy a mlgs aszszony a maga és tit. mlgs férje között az 1801-dik esztendőben karácson hava harmadikán törvényesen költ contractus szerént a maga d.-sz.-mártoni jószágát, tit. mlgs férjének birtoka alá bocsátván mindaddig, míg abból a tit. mlgs úr egészen kikeresheti s veheti azon pénzbeli summát, melyet a mlgs aszszony jószágaira a maga és testvéri közt az előtt lefolyt divisio szerént háromlott adósságok kifizetésére a zsuki jószág proventusából akkor adott, a midőn azon adósságokért szintén az executió kihozattatása esnék s az ezáltal okozandó költségnek elkerülhetése végett idegeneket is kínált a mlgs aszszony említett ditső-sz.-mártoni jószágával arendában való kivételével, s mégis a mlgs aszszony ezen maga lekötésének még esztendeig sem volt megállója, hanem az irt jószágba mindjárt az első esztendőben vakmerően bészállván, annak mindenféle jövedelmét magához vette, s aztat nem az irt contractus által határozottatott végre, nem is a tit. mlgs úr consensussa, hanem csupán maga tulajdon tetszése szerént károson költötte, egyszersmind pedig a rendes gazdaságot is felettébb károson akadályozta, és ilyen cselekedeteivel nemcsak a közelebbről említett kötelező levélben foglaltatott fogadásait, hanem megrontotta, s általhágta egyszersmind a fenn megnevezett compositionalisnak is minden pontjait. De ezek ellen cselekedte azt is,

b) hogy ezen compositionalis kelése után is, mind-

ezt, mind Isten s haza törvényiből s erős esküvéssel tett fogadásiból folyó házassági kötelességeit semmi- nek állítván, a tit. mlgs urat mint hitves férjét nem csak egy versben, mindenkor pedig házának pusztításával s sokfele károknak okozásával hitetlenül elhagyta, nevezetesen pedig:

c) hogy illetén cselekedetét a mlgs aszszony nyilvánossá tette akkoron, amidön közelebbről mind magának, mind familiájának, mind gyermekének örökös gyalázatjára és megfordíthatatlan kárára a tit. mlgs urat csak a szomszéd faluban való menetele színe alatt volt csalás búcsuzással hagyván el, magával a tit. mlgs úrtól nemzetett leányát álútakon, falukról falukra mindaddig hordozta, míg végre minden híren és egyezésén kívül a mlgs úrnak, mint édes atyjának az erről közelebbről ezen folyó 1803-dik esztendőben májusnak 2-dik napján 3105. szám alatt költ f. k. Gubernium kegyes decretumának ellenére, és így törvénytelenül férjhez is adta, amint mindezeket a mlgs úr másoknak hírhozásokból igen keservesen értette.

Ilyetén panaszainak pedig orvosoltatása végett ragaszkodván a tit. mlgs úr a fenn megneveztetett compositionalis 7-dik pontja foglalatjához, tehát aszerint én hozzám, mint ezen tárgyban mindkét részről arbitrált ítélő-bíróhoz egy admonitoria citatoria instructiót is küldött ily kérelemmel, hogy két regiusokot rendelnék ki, a kik azon instructióval a mlgs aszszony ellen procedálnának. Mely kérését a tit. mlgs úrnak jóllehet egyáltalában megtagadnom lehetetlen legyen; mindazonáltal az előtt, hogy aztat teljesíteném, a mlgs aszszony ellen előm'en terjesztett panaszt, csupán hivatalombéli nemes kötelességnél fogva kívántam a mindjárt megírt pontok szerint

közleni a mlgs asszonyynyal, még pedig ezen hivatalbéli kérelemmel, hogy a mlgs asszony is a okra maga feleleteit s reflexióit úgy tégye, vagy tétesse meg, hogy én aztat ezen levelem kézben szolgáltatattatása napjától számlálva 8 napok bételese alatt vehessem. Melyet elvárván, szíves tisztelettel vagyok,

a méltóságos asszonynak

Kolosvárt, Kisaszszony havának 15-dikén, 1803.

alázatos szolgálja

Lázár István, m. p.

superintendens.

Czím: Méltóságos *Horváth Zsófia* úraszszonynak, méltóságos Széplaki *P. Horváth Ferencz* úr méltóságos *hitvesének* stb.

Hivatalból.

D. Sz. Márton.

S. o miss.

C.

1804. decz. 22. Szentgericze.

Kozma Gergely levele Simén György özvegyének.

Méltóságos ifjú úrasszony! Méltóztatott kegyes matrona asszonyom!

Bátorkodom nagyságodnak alázatosan jelenteni, hogy ámbátor az édes anyám kívánságát megszegni nem akarván, képében a maga tetszésére írott levélben két pontot kértem teljesíttetni; mindazonáltal az utóbbi kérés ezennel teljesítetlen maradhat. Sőt, hogy úgy is maradjon, arra nagyságodat alázatossággal instálom. Méltóztassék azért nagyságod az interest

elküldvén megírni, vagy íratni, hogy a tőkepenz felét bizonyos környűlállásai miatt lehetetlen elküldenie, hanem hová hamarébbi elküldhetését eszközteni el nem mulatja nagyságod. Ezen dolog felől instálom nagyságodat, nehogy a levélvivő követ valamit észre végyen, különben megeshetnék, hogy az édes anyám neheztelését magamra vonnám. Méltóságos úri házáat mély alázatossággal tisztelvén, közelebbi inneplését és az 1805-ik új esztendőt forró óhajtással szerencsételvén, tapasztalt kegyességébe ajánlott állandóul vagyok nagyságodnak,

alázatos szolgája
Kozma Gergely, m. k.

Sz. Geritze, decz. 22-én, 1804.

U. i. Ezen egy pár levélnek megtartása, ha nagyságodnak alkalmatlanságot nem szerezne, arra alázatosan bátorkodnám instálni.

Czím: Méltóságos Thorotzkai Klára úrasszonynak, n. mlgs Sárdi Simén György úr árva özvegyének, stb. Kelementelkén.

S. o. miss.

CI.

1805. márcz. 25. Dicsőszentmárton.

Iszlai Iszlai István meghívója az 1805. június 29. és következő napjain tartott kissolymosi zsinatra.

Méltóságos Úr!

Nemes közönségünk terhes ügyeinek ellátása s sebeinek orvoslása végett esztendőként tartatni szokott zsinati közönséges gyűlésünk ezen esztendőre nézve

a közelebbről következő június 29-ikére és az azt követő egy néhány napokra, a nemes keresztúrfi-széki kis-solymosi ecclesiánkban lévén indicáltatva, ezen mindjárt említett zsinati gyűlésünk idejét és helyét hivatalbéli kötelességemnél fogva kívántam a mlgs úrnak jelenteni és egyszersmind az ebben léendő személyes megjelenésre atyafiságoson kérni.

Bölcsen tudja a mlgs úr, hogy a közönség boldogsága és jólléte az egyes tagok kölcsönös fáradozásának gyümölcse, a kicsin dolgok is az egyesült erő által nagyokká nevednek, a terhek sokasága s nehézsége az egyben vetett vállakon elenyészik. Az ezen következő zsinati gyűlésünkben eléfordulandó tárgyak közül kettő igen nevezetes, t. i. az első egy főcuratornak választása, a második eléfordulandó nevezetes tárgy a minden perceptoralis ratióknak újabb revisió, s közönségünk, vagyis fővebb iskoláink fundatiojára nézve mind az activus, mind a passivus cassae status kinyomozása. Mindenik ezen említett két pontok közül nagyon fontos és statusunk boldogságára nagy befolyással vagyon. Meglehet, hogy a környülállások az említett pontokon kívül szülhetnek más több nevezetes tárgyakot is. Melyek szerént kérem atyafiságoson, hogy azon Isten dicsőségére, közönségünk boldogságára tartandó zsinati gyűlésünkben közönségünkhez vonzó szeretetéből személyesen megjelenni ne terheltessék. Egyébaránt szokott tisztelettel maradok a mlgs úrnak,

alázatos szolgája

Idős. Dániel Elek, m. p.

D. Sz. Márton, 25-dik Maji, 1805.

A meghívó alján: Mlgs Iszlai István úrnak.

I. o. miss.

CII.

1805. máj. 28. Kolozsvár.

Iszlai István levele szülőinek.

Kedves atyám-uram és édes aszszony-anyám!

Ezen becsületes deáktól kívántam egészségem s állapotom felől tudósítást tenni, amely most Istennek hálá, mind a két részről jó vagyon, melyhez hasonlót kívánok édes atyám-uraméknak is. Most újságba egyebet nem írhatok, hanem csak azt, hogy Áldozócsőtörtök után való pénteken a secundania nagy ceremoniával s muzsikaszóval kiment a zöld erdőbe jó reggel, ott mulattunk, tánczoltunk s harmincz garast conferáltunk az ebéd csinálására, mind közönségesen, melynek megadása végett alázatason instálom édes atyám-uramékat, hogy méltóztassanak a deáktól megküldeni, melyet elvárván, vagyok édes atyám-uraméknak,

engedelmes fiak

Iszlai István.

Kolosvárt, anno 1805. die 28-va Maji.

Czím: Spectabili ac generoso d. domino *Stephano Iszlai* de eadem genitori meo etc.

I. o. miss.

Iszló.

CIII.

1805. júl. 4. előtt, Iszló.

Iszlai István az unitárius egyházi képviselőtanácstól az iszlói egyházból eltávozott pap helyére deák kirendelését kéri, s annak javadalmazására asztalánál étkezést ajánl.

Tisztelendő Főconsistorium!

Minden kétségen kívül tudva vagyon a Tisztelendő Főconsistorium előtt, hogy az iszlói ecclesiából a pap

más ecclesiában rendeltetett légyen. Arra nézve, hogy az istenitisztelet folytatásában a változáskor fogyatkozás ne légyen, mostan méltóztassék az elrendeltetett tiszteletes pap helyében egy déáknak oda való rendeltetése iránt rendelést annyival is inkább tenni, hogy a papi változás előtt, a szükséges rendeléseket én is előre megtehessem. Az eddig való papi bér mellé mostan újra ajánlom azt, hogy az oda rendelő déáknak, míg az megházasodik, magam asztalomnál intertentiót adok; óhajtott rendelését elvárván, teljes tisztelettel vagyok,

a Tiszt. Főconsistoriumnak

alázatos szolgája
Iszlai István, m. p.

Czím: A Tisztelendő *Unitarium Főconsistoriumhoz* bizodalmas és alázatos kérése: *Iszlai Istvánnak* aziránt, hogy az iszlói ekklésiából elrendeltetett pap helyébe egy déák rendeltessék.

Válasz:

32 — 1805.

Az iszlai ekklésiabéli lévitának, Tób Zsigmond öklmének a szent-ábrahámi ekklésiabéli kántorságra lett rendeltetése ezennel újittatva s teljesítettésben való vétele meghatároztatva lévén, helyébe az iszlói ekklésiabéli papságra k. losvári kollegyiomunkból, ha találthatatik, déák fog rendeltetni. Az unitarium főconsistoriumból, Kis-Solymosban, júliusnak 4-dik napján, az 1805-dik esztendőben.

Kiadta: *Nagy Zsigmond*, m. p.
generalis notarius.

CIV.

1805. aug. 20. Kolozsvár.

P, Horváth Miklós levele Símén Jánosnak.

Méltóságos Főstrásamester Úr! Kelves Uram bátyám!

Tudva vagyon uram-bátyám előtt, hogy a közelebbi Kis-Soly-moson tartatott synodalis gyűlés alkalmatosságával, azon a státusunk boldogítására intéztetett oly nevezetes fundatióban, úgy-mint az idevaló főcollegiumunkbéli ötödik professori stacionak felállítására, és egy akademizánsnak minden három esztendő alatt külső országokon léjendő készületére tétetett ajánlás aránt olyatén végzés hozatott vala, mely szerént az itten, Kolosváratt, continuative tartatni szokott consistoriumunkban az említett fundationalis ajánlásról a contractusok készítettének el és a fundatoroknak subscriptio és pecsétlés végett küldettének el. Ezen végzésnél fogva tehát mái napon consistoriális gyűlés tartatván, réám bízott, hogy azokat a fundator atyánkfiainak a fenn említett végre kiküldeném; valamint annak okáért e mái napon minden fundator atyánkfiaira nézve teljesítettem: úgy ezen ide rekesztett contractust uram-bátyámnak oly atyafiságos kéréssel kívántam kezéhez szolgáltatni, hogy azt subscribálni, megpecsételni és ezen expressusnak visszaadni méltóztassék.

Jóllehet pedig az is tudva vagyon uram-bátyám előtt, hogy ezen fundatio mely dicsőséges végekre intéztetett, arra tudni illik, hogy abból az ötödik professori stacion itten lévő főcollegiumunk mellett felállítassék, mely végre sub titulo salarii et census quartirialis 6000 m. forintoknak interesse kívántatik és amennyivel a rész szerént eddig elététetett fundatio (mely már a nyolczezer forintokat meghaladta,) rész szerént pedig ezután nem kétlett remétségünk szerént tétetendő ajánlás a fennebb jegyzett 6 ezer forintokat meghaladja, annak interesse fordítassék egy akademizáns számára. Kötelességem lett volna mindazáltal ezúttal azon pontokat is a fundatoroknak s azok között uram-bátyámnak értésére adni, melyek ezen fundationak czélját és regulatióját tökéletesen magokba foglalják, minthogy ezen pontokat magába a contractusba környü'allásosan beiktatni he-

lyesnek nem találtatott, de mivel mái napon tartatott consistorialis gyűlésünkben azon pontokat megállítani időnk nem jútott, ezen okból, azokat nem is közölhetem, azonban bizonyossá tészem uram-bátyámat arról, hogy amit most elmulattam, nem-sokára teljesíteni fogom. Hanem mivel, amint tapasztaltam, velem együtt minden atyánkfiainak szívéen fekszik az, hogy a statusunk pénzeiről készen lévő és Kis-Solymoson elő is mutatott számadások minél hamarébb megvizsgáltassanak és statusunk cassájának valóságos állapotja világosságra hozattassék, melyet már sok esztendőktől fogva annyira óhajtunk; tehát ezen tárgyat kellett mindeneknél előbb munkába venni, minekutánna pedig ezt elvégezhetjük, azonnal a közelebbi fundatorról is a regulatio pontjait (melyeket már magam különösen nagyobbára ki is dolgoztam) contistorialiter meg fogjuk állítani s fundationalis könyvünkbe beiktatni és legottan mindnyájokkal az arról tétetendő protocollatiót magam közleni el nem mulatom, oly véggel, hogy a fundatorok megtudhassák, mi formán fordíttatik ezen fundatio statusunknak boldogítására?

Továbbá szükségesnek lát'am ezen új fundatorról a következő jelentésemet mái napon mindenik fundator atyánkfiának megtenni, t. i. közönségesen az az akaratja mindnyájunknak, hogy ezen fundatio a legbizonyosabb légyen, és ahhoz nem csak a fundatorok éltében, hanem annak utánna is soha semmi legkisebb kétség ne férhessen, mert statusunkat valamely színllett ajánlással megcsalni teljességgel nem czélunk. Bizonyos továbbá az is, hogy a státusunknak az általunk tétetett fundatióban valamíg mü, akik ezen dicsőséges fundatori nevezetet nyertük, életben lészünk, bizonyos fundusa léjend, s annak esztendőnként illető censussát csalhatatlanúl és maga idejében beszolgáltatjuk. Ily meggyözödéssel lévén magam is ezen fundatio dolgának első kezdetétől fogva mindeddig, úgy gondolkodtam vala, hogy statusunknak az ezen ide zárt cont actusban megállítatott móddal tétetett fundatióban tökéletesen securitással vagyon. Sőt önön magunkra nézve most is így ítélek, hanem vajjon bízhatunk-e a successorainkban is éppen oly csalhatatlan bizonyossággal, mint önön magunkba? Én ugyan successorainknak jó indulatjokat kétségbe hozni nem kívánom, de azt se tagadhatom, hogy lehetetlennek nem tarthatom, hogy ide hátrébb valamelyik közülök, ha látná, hogy ezen terütől megmene-

kedhetik, aztat munkálódni is nem próbálja, kivált midőn az is megtörténhet, hogy statusunkból kilépjen s már feltévéen azt a kedvetlen következt, hogy ezen mű dicsőséges czélunk ellen statusunk valamelyikünknek kötelező ajánlását elveszesse, mi-némű romlása következék ebből statusunknak s mely gyalázattal illetetnék holtunk után a mű tulajdon emlékezetünk is! Kiki közüllünk általláthatja és érezheti, én részemről valamíg eziránt legkisebb nyughatatlanságra való okom maradna is fenn, a koporsómba csendesen nem szállhatnék. Ennek azért és több idejárulható consideratioknak megfontolása arra birt engemet, hogy az általam tétetett ajánlást bef. zessem, aminthogá felét le is tettem, még pedig oly magam változhatatlan eltökéllésével, hogy a más felét is még az idén és nem sokára beszolgáltatassam. Nem kételkedem, hogy fundator-társaim a fenn írt környülállást méltó figyelembe vévén, nem fogják az én reflexiómat helytelennek esmérni, hanem inkább azt magok is jóváhagyni méltóztatnak. Ezen bizodalommal tehát valamint a több fundator-társaimat mai napon hasonlólólag megkértem: úgy bátorodom uram bátyámat is atyafiságoson arra kérni, hogy ajánlását ügyekezék még ezúttal beszolgáltatni. Ezen cselekedetünkkel megnyerjük azt elsőbben, hogy másoknak, ha még önön felekezeteink között is találtatnának olyanok, akik ezen ajánlásunkról oly balúl gondolkodnának, hogy talán azzal mű több lármát, mint valóságot kívántunk csinálni és hogy az ígéretnél nehezebb fog lenni a megadás ama mondás szerént: *Pr missis dives quilibet esse potest.* Az ily formán gondolkozókat mondom ezáltal nemcsak megszégyeníthetnök, hanem szájokat is bédugnók. De megnyerjük mindenek felett azt, ami leginkább szívünkön fekszik, hogy statusunknak a mű fundatióinkban tökéletes securitássa lészen, ha pedig ezután valamelyiknek a fundatorok közül pénzre lészen szüksége, a cassánkból praeferenter adatik. Hogy ha tehát uram-bátyámnak most előre is tetszenék az ajánlott summát készpénzül letenni, az a fenn írt tekintetből örömmel elfogadtatik.

Végezetre még arra is kérem uram-bátyámat, hogy ha a capitálist ezúttal beadni nem tetszenék, tehát az interest ezen első esztendőre ugyanezen expressusnak általadni és a contractusra maga neve után réá írni méltóztatassék, hogy ezen adósságért egy esztendőre competaló interest beszolgáltatta, így

osztán quietantia arról ezúttal nem kívántatik. Ezután pedig mindenkor quietantia fog adatni Minthogy pedig ezen fundatio-nak jövedelme oly célra intéztetett, nevezetesen az akadémi-zánsra nézve, hogy annak felindulásakor pénzt kell adni kezébe, s annak utánna is mindenkor előre felküldeni és erészben fogyat-kozás annyival is inkább egyszer se lehet, mivel a felküldendő ifjú külső országon költség nélkül magán nem segíthetvén, nyomorúságot látni kénytelenítettnek, s amiatt maga készíté-sébe akadályoztatnék, következésképpen a cél, melyre felkül-detett, egyáltalában el nem érettetnék: tehát előre is bátorkodom ajánlani uram-bátyámnak, hogy az interest mindenkor antici-pato, azaz a contractus esztendejének kezdetével beszolgáltatni méltóztassék, mely annyival szükségesebb, hogy az akadémizáns mindenkor a diligentiának, úgy mint június hónapnak végén az akkor tartatni szokott finale examen után fog kiválasztatni és júliusban, amidőn szoktak a Bétsbe járó idevaló kereskedők indulni, ezekkel felküldetni.

Én már előre is örvendek azon, hogy valamint uram-bá-tyám statusunk bo'dogítására maga ajánlásával örökös nevet szerzett magának, úgy ennek utánna is mind fundatori lőte-lességének örvendező készséggel eleget fog tenni, mind pedig egyebekben is statusunk közjávára törekedni meg nem szűnik. Melyek után megkülömböztetett tisztelettel maradtam,

mlgs kedves uram-bátyámnak,
Kolosvár, 20-dik Aug. 1805.

alázatos szolgája
P. Horváth Miklós.

Czím, külön borítékon: Sárdi méltóságos Simén János úr-nak stb.

Hivatalból.

S úrd.

S. o. miss.

CV.

1805. szept. 19 . . . .*)

V. Szász Mózes levele Iszlaí Sándornak.

19^a Septembris, — 805.[. . .]

Méltóságos Úrfi!

Valami későre megérökaz iszlói tit. papnak kirendel-
tetését. Vadadi fiú, *Lövétei Elek*. Juratusi és publico prae-
ceptoru ember volt nálunk, — ezen tekintetből nekünk
Iszlóban még igen jó. Nótája, tanulása ama legjobb, ez
több, mint közönséges. Temperamentuma s ennél fogva
természetbéli indulatja bajosocska; hamar és könnyen
felboszontható. — Kevélység s egyéb afféle ifiúi csil-
longást kívánó éretlenség nincs benne. Erkölcse fedd-
hetlen volt nálunk, de honores, seu officii gradus mutant
mores. Gazdaság, munkaszeretés, ügy tartom, meglesz
benne. — A tudományi fogásokban nagyon dogmati-
cus. A világi felfogásokra nézve közönségesen mi
még scholasticusok vagyunk. Mindezeket együttvévén,
ügy tartom, jó reménységgel lehetünk. A kimenetelét
a dolognak tudni, nincs reánk bizva. — Én a mlgs
urakra nézve megelégedést, az ekklésiára nézve pedig
épülést kívánok. Az, hol a pap hibázik, helyrehozza
a mester vagy inkább kántor. A cseresznyemagokat
általadtuk, de *Szatsvai* urat személyesen ezúttal nem
találtuk meg, ezután többet arról. — A mlgs úrfi
kezdet és végezet nélkül való critioco-caninus nevű
könyvének mása mostan éppen előttem vagyon, ezen
név alatt: Henrici Cornelii Agrippae declamatio de
incertitudine et vanitate scientiarum. — Abból elől

*) Keltezés helye kiszakadt.

oda vagyon két caput s az harmadiknak eleje, hátúl pedig tíz caput s azonkivül a clausula, úgy tetszik, ezen hátulról kiszakadtak a legszebbek, u: m: Theologia, scholastica, interpretaetiva, et prophetica, nem külömb: de verbo Dei — a könyvet így végzi be ---

Inter divos nullos non carpit Momus

Inter Heroas monstra quaeque insectatur Hercules

Inter Daemones Pluto irascitur omnibus umbris

Inter Philosophos ridet omnia Democritus

Contra deflet cuncta Heraclitus

Nescit quaeque Pirrhias

Et scire se putat omnia Aristoteles

Contemnit cuncta Diogenes — már most —

Nullis hic parcit Agrippa

Contemnit, scit, nescit, deflet, ridet, irascitur, insectatur
[carpit omnia

Ipsé solus Philosophus, Daemon, Heros, Deus et omnia.

Egyébaránt alázatos tisztelettel maradtam,
a mlgs úrfinak,

alázatos szolgálja

Vargyasi Szász Mózes.

Czím: Az úrfinak Iszlói méltóságos *Iszlai Sándor*
úrfinak stb.

Iszlóban.

I. o. miss.

CVI.

1807. máj. 11. Kolozsvár.

Sipos Miklós levele Iszlai Sándornak.

Kedves Tekintetes Úr! Nékem tekintetes jó Patronus Uram!

Csekély levelem által bátorkodom a tekintetes úrnak udvarolni és abban afelől, amit a húsvéti otllétem-

ben beszélgettünk volt, emlékezetét felébreszteni, tudni illik az úrfiak következő praeceptorok felől. Önnön tapasztalásokból érzik azt, ma sok szülék, tudja a tekintetes úr is, mennyibe kerüljön ezen mái szükség és drágaság által karakterizáltatott időben a gyermek nevelés és taníttatás; tudhatja azt is, hogy mindazon sok költség, melyet magzataik tökéletesedések előmozdítására tésznek a gondos szülék, kicsinnek tetszik, ha erkölcesel és tudománynyal ékeskednek. De ennek fundamentuma vagyon a jó erkölcsű és tanulású tanítóban. Úgy vagyon, erkölcs és tudomány kívántatik meg a tanítóban, mert hijában mondja a tánczmeister, hogy kifelé tartsam a lábamat, ha ő úgy jár mind a lúd; hijában pirongatja a rák leányát, hogy egyenesen járjon, ha maga visszafelé mász. Erre nézve én megbizonyosodván afelől, hogy az eddig volt praeceptorok az úrfiaknak kolosvári papnak candidatus, ajánlok egy mind erkölcesire, mind pedig tudományára nézve speciális ifjat t. i. *Silvester Györgyöt*, remélvén, hogy jó kinézésem jó véget is fog érni. Aki midőn a méltóságos urakot alázatosan tisztelném, magamot boldog ünnepi napok kívánásával gratiájába ajállanám, maradtam a tek. úrnak,

alázatos szolgája
Sipos Miklós m. p.

Kolosvár, 11^a Maji, 1807.

Czím: Iszlói tekintetes *Iszlai Sándor* úrnak stb.
 Iszló.